

Opinie o demokracji

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Niemal od początku lat pięćdziesiątych badamy nastawienie Polaków do demokracji i opinie o jej funkcjonowaniu w naszym kraju. Uzyskane deklaracje pozwalają nie tylko określić, jaki panuje aktualnie klimat dla rozwoju demokracji, tzn. jaki jest stosunek obywateli do niej jako pewnej idei czy wartości, ale są również wskaźnikiem tego, jak postrzegana jest aktualna sytuacja polityczna w kraju, jak oceniana jest działalność rządu czy opozycji. Po około dwóch miesiącach od zaprzysiężenia rządu, Prawo i Sprawiedliwość spotyka się z niemałą krytyką. Kontrowersje budzi m.in. obsada i zaprzysiężenie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, ustawa medialna, a także – w wymiarze bardziej ogólnym – styl działania i wprowadzania niektórych rozwiązań. Na skutek niezadowolenia części społeczeństwa zainicjowano ruch społeczny nazwany Komitetem Obrony Demokracji, który co pewien czas organizuje demonstracje pod hasłem obrony wartości demokratycznych. W kontekście tych wydarzeń politycznych w Polsce interesowało nas, czy w ostatnim czasie zmieniło się coś w nastawieniu Polaków do demokratycznych i niedemokratycznych rozwiązań politycznych, w ich poziomie identyfikacji z obecnym systemem politycznym, a także pod względem zadowolenia z tego, jak działa demokracja w naszym kraju.

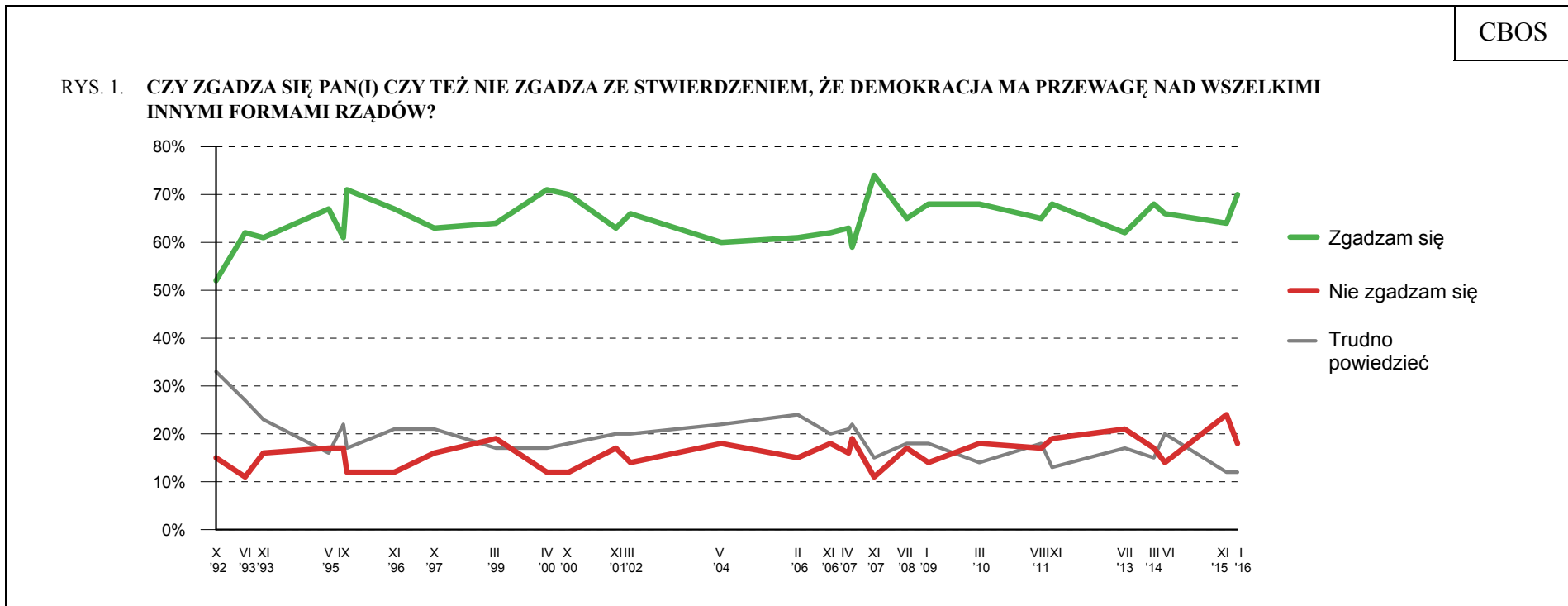
POSTAWY WOBEC DEMOKRACJI

Odkąd badamy nastawienie Polaków do demokracji, tzn. prawie od początku lat pięćdziesiątych, większość społeczeństwa uważa, że ma ona przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów. Przekonanie to wydaje się dość mocno ugruntowane, o czym świadczy stabilność opinii na ten temat. W styczniu¹ w stosunku do pomiaru sprzed dwóch miesięcy odnotowaliśmy pewien wzrost postaw prodemokratycznych: pogląd o przewadze demokracji nad innymi formami rządów podzieli siedmiu na dziesięciu badanych (70%, wzrost o 6 punktów procentowych), natomiast nie zgadza się z nim niespełna jedna piąta (18%, spadek również o 6 punktów).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (308) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 stycznia 2016 roku na liczącej 1063 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań																								
	1992	1993	1995	1997	1999	2000		2001	2002	2004	2006		2007			2008	2009	2010	2011		2013	2014		2015	2016
	X	VI	V	X	III	IV	X	XI	III	V	II	XI	IV	V	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I
	w procentach																								
Zgadzam się	52	62	67	63	64	71	70	63	66	60	61	62	63	59	74	65	68	68	65	68	62	68	66	64	70
Nie zgadzam się	15	11	17	16	19	12	12	17	14	18	15	18	16	19	11	17	14	18	17	19	21	17	14	24	18
Trudno powiedzieć	33	27	16	21	17	17	18	20	20	22	24	20	21	22	15	18	18	14	18	13	17	15	20	12	12

Z opinią o przewadze demokracji nad innymi rozwiązaniami politycznymi częściej niż inni zgadzają się badani w wieku od 35 do 54 lat, mieszkańcy dużych i największych miast (100 tys. i więcej), najlepiej wykształceni, ankietowani z gospodarstw domowych o najwyższych dochodach *per capita* (2 tys. złotych i więcej), a ponadto osoby w największym stopniu zaangażowane w praktyki religijne (biorące w nich udział kilka razy w tygodniu) oraz badani o lewicowych bądź prawicowych poglądach politycznych, natomiast relatywnie najbardziej krytyczni wobec tego poglądu są najmłodszy respondenci (18–24 lata).

Przeświadczenie o wyższości demokracji nad innymi formami rządów dominuje we wszystkich dużych elektoratach partyjnych. Taki pogląd najczęściej deklarują zwolennicy Nowoczesnej, najrzadziej – choć również w znacznej większości – sympatycy ruchu Kukiz'15. Warto zwrócić uwagę, że osoby niezdecydowane lub niezamierzające głosować w ewentualnych wyborach identyfikują się z demokracją zauważalnie rzadziej niż osoby potrafiące wskazać swoją reprezentację na scenie politycznej.

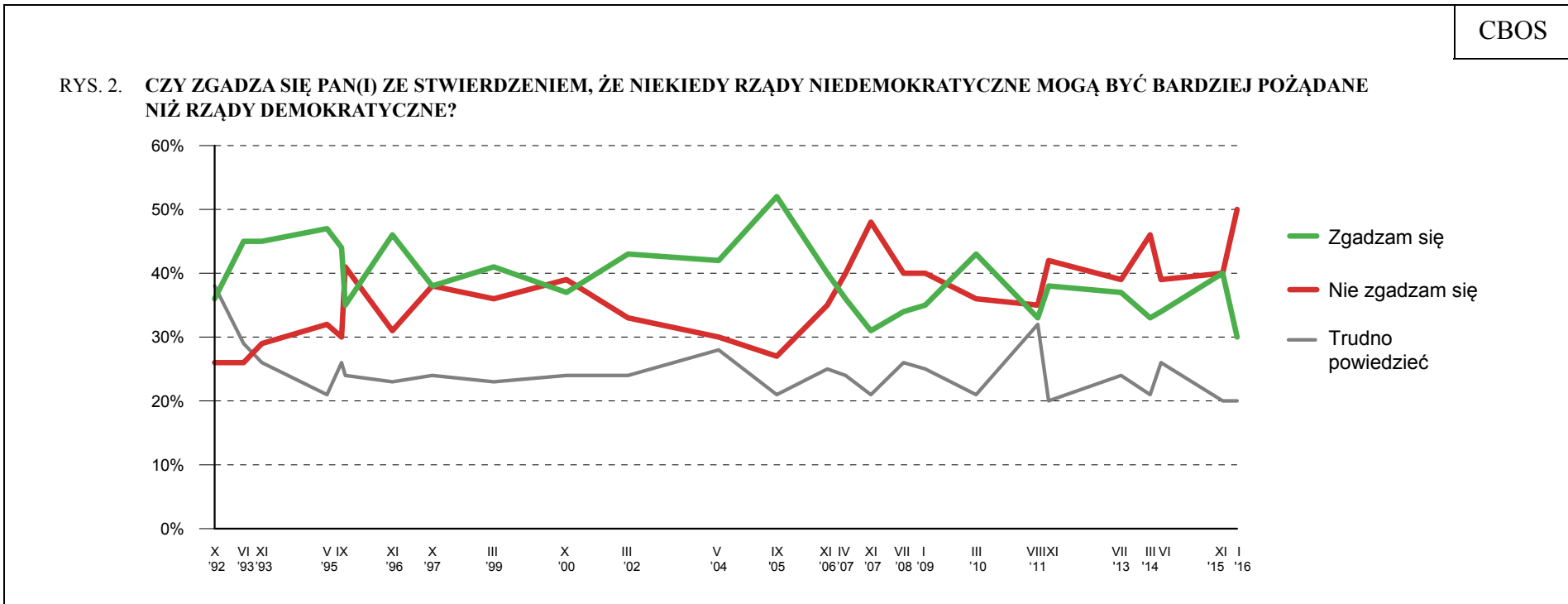
Tabela 2

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Nowoczesna	89	6	5
PiS (wraz z SP i PR)	78	10	12
PO	77	16	8
Kukiz'15	68	32	0
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	58	23	19
Niezamierzający głosować	56	23	21

W ciągu dwóch miesięcy od poprzedniego badania zmieniło się nastawienie wobec rządów niedemokratycznych. W listopadzie ubiegłego roku opinie na temat ich dopuszczalności były podzielone: tyle samo osób je akceptowało, co odrzucało. Obecnie co drugi Polak dezaprobuje takie rozwiązania polityczne (50%, wzrost o 10 punktów procentowych), natomiast ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być lepsze od demokratycznych, zgadza się niespełna co trzeci (30%, spadek o 10 punktów). Można powiedzieć, że obecnie stosunek Polaków do rządów niedemokratycznych jest zbliżony do zarejestrowanego w 2007 roku, tuż po wcześniejszych wyborach parlamentarnych i – co warto podkreślić – najbardziej krytycznego w historii naszych badań.

Tabela 3

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań																									
	1992	1993		1995			1996	1997	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007		2008	2009	2010	2011		2013	2014		2015	2016
	X	VI	XI	V	IX	X	XI	X	III	X	III	V	IX/X	XI	IV	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I
	w procentach																									
Zgadzam się	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37	43	42	52	40	36	31	34	35	43	33	38	37	33	34	40	30
Nie zgadzam się	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39	33	30	27	35	40	48	40	40	36	35	42	39	46	39	40	50
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24	24	28	21	25	24	21	26	25	21	32	20	24	21	26	20	20

Z tym, że w niektórych sytuacjach rządy niedemokratyczne mogą być lepsze od demokratycznych, częściej niż inni zgadzają się najmlodszy ankietowani, mieszkańcy średniej wielkości miast (od 20 tys. do 100 tys.), badani uzyskujący niskie dochody *per capita* (650–999 zł), a także identyfikujący się z prawicą, natomiast relatywnie najczęściej przeciwnego zdania są mieszkańcy największych aglomeracji (500 tys. i więcej), mający wyższe wykształcenie, osoby z gospodarstw domowych o najwyższych dochodach *per capita*, respondenci zadowoleni z własnej sytuacji materialnej, nieuczestniczący w praktykach religijnych i deklarujący lewicowe poglądy polityczne.

Najwyższy poziom aprobaty niedemokratycznych rozwiązań w polityce obserwujemy wśród zwolenników ruchu Pawła Kukiza, z kolei odrzucają je najczęściej potencjalni wyborcy partii Ryszarda Petru i PO.

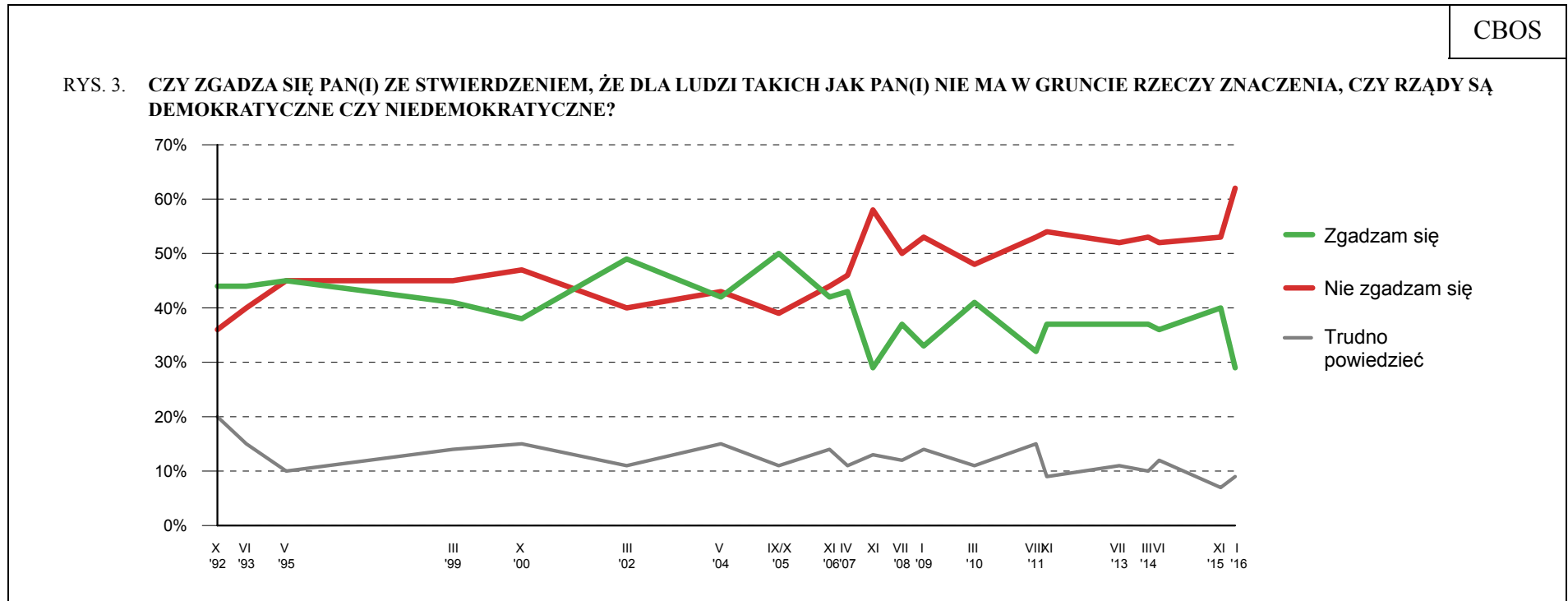
Tabela 4

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kukiz'15	47	47	6
PiS (wraz z SP i PR)	31	47	22
PO	22	66	12
Nowoczesna	21	70	9
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	31	42	27
Niezamierzający głosować	29	43	28

W ciągu dwóch miesięcy od poprzedniego badania znacznie zmniejszył się poziom alienacji politycznej, tzn. odsetek obywateli twierdzących, że nie ma dla nich znaczenia to, czy rządy w kraju są demokratyczne czy niedemokratyczne i – co trzeba zaznaczyć – jest on obecnie jednym z najniższych w historii naszych badań dotyczących demokracji (od listopada 2015 roku spadek o 11 punktów procentowych, do 29%). Jednocześnie zwiększyła się grupa osób, którym nie jest to obojętne (o 9 punktów, do 62%), i jest obecnie największa z dotychczas zarejestrowanych. Najwyższy poziom alienacji politycznej, podobnie jak znaczne przyzwolenie na rządy niedemokratyczne odnotowaliśmy po wyborach parlamentarnych w 2005 roku. Z kolei w badaniu przeprowadzonym po przyspieszonych wyborach w 2007 roku obserwowaliśmy znaczne nasilenie się przeciwnych, prodemokratycznych postaw, które notujemy również obecnie.

Tabela 5

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	1992	1993	1995	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007		2008	2009	2010	2011		2013	2014		2015	2016
	X	VI	V	III	X	III	V	IX/X	XI	IV	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I
	w procentach																				
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50	42	43	29	37	33	41	32	37	37	37	36	40	29
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39	44	46	58	50	53	48	53	54	52	53	52	53	62
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11	14	11	13	12	14	11	15	9	11	10	12	7	9

Alienacji politycznej sprzyja starszy wiek (65 lat i więcej), wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub – w mniejszym stopniu – zasadnicze zawodowe, niskie dochody *per capita*, zła sytuacja materialna i duże zaangażowanie w praktyki religijne, natomiast przeciwnej postawie – wyższe wykształcenie, zamieszkiwanie w największych aglomeracjach, wysokie dochody *per capita* i dobra sytuacja materialna, nieuczestniczenie w praktykach religijnych (lub uczestniczenie sporadycznie), a także sprecyzowane jako lewicowe lub prawicowe poglądy polityczne.

Obojętność wobec typu rządów najczęściej wyrażają osoby, które obecnie nie wzięłyby udziału w ewentualnych wyborach parlamentarnych. Postawa ta jest również minimalnie częstsza niż przeciętnie w elektoracie PiS, natomiast relatywnie najrzadziej prezentują ją potencjalni wyborcy Nowoczesnej i PO.

Tabela 6

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS (wraz z SP i PR)	33	59	7
Kukiz'15	26	71	3
PO	17	79	4
Nowoczesna	14	83	3
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	32	52	16
Niezamierzający głosować	37	50	13

OCENA DEMOKRACJI

Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce jest bardziej krytyczna niż stosunek Polaków do demokracji jako pożądanego systemu politycznego. W ubiegłej dekadzie – do wyborów parlamentarnych w 2007 roku – we wszystkich pomiarach krytykujący funkcjonowanie demokracji w Polsce przeważali nad tymi, którzy oceniali je pozytywnie. Tuż po wyborach oceny się poprawiły, ale już w 2008 roku niezadowoleni znowu uzyskali przewagę nad zadowolonymi. W roku wyborczym 2011 zdania na ten temat były równo podzielone – żadna z grup nie miała znaczącej przewagi, z kolei dwa lata później niezadowolenie ze sposobu funkcjonowania demokracji w Polsce wyraźnie wzrosło. W roku 2014 osoby pozytywnie oceniające polską demokrację w mniejszym lub większym stopniu przeważały nad oceniającymi ją negatywnie. Tuż po ostatnich wyborach parlamentarnych przewagę uzyskały osoby rozczarowane działaniem demokracji, co obecnie jeszcze się nasiliło: w styczniu blisko dwie piąte Polaków (39%, od listopada 2015 roku spadek o 4 punkty procentowe) zadeklarowało zadowolenie z funkcjonowania demokracji w naszym kraju, natomiast połowa (50%) była z niego niezadowolona.

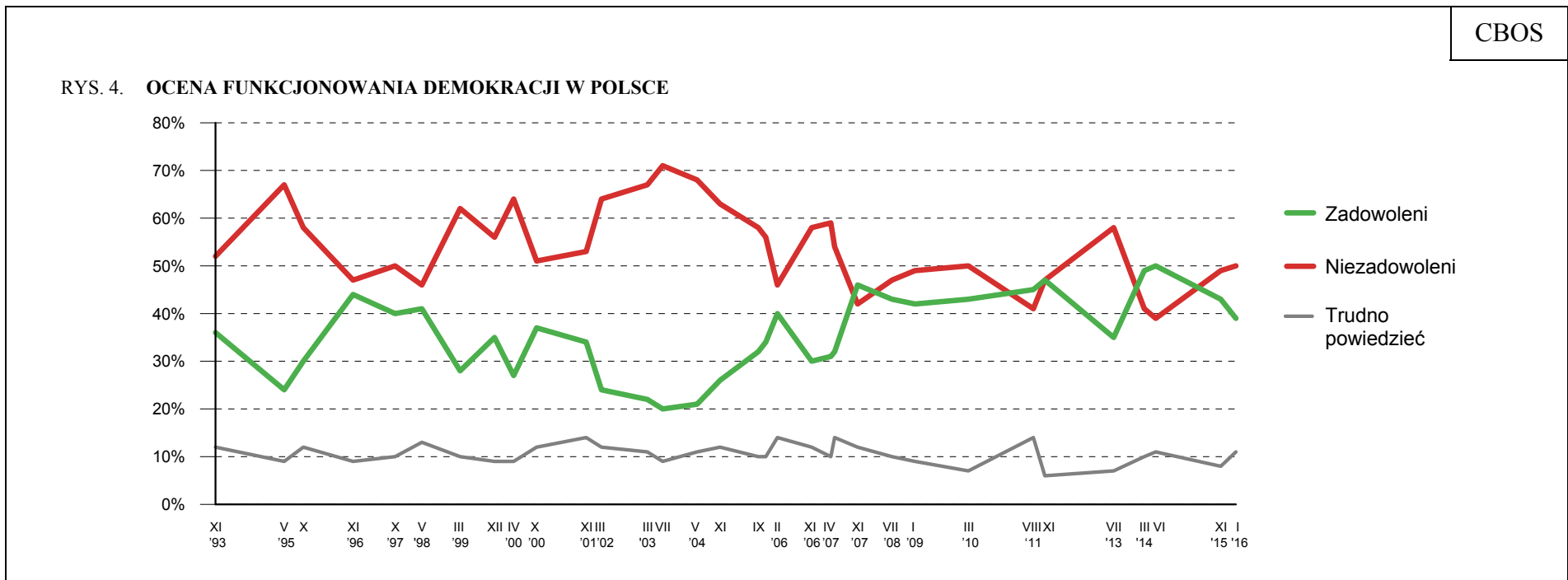
Pozytywnie o funkcjonowaniu demokracji w Polsce wypowiada się przeważająca część zwolenników PiS, natomiast na ogół negatywnie oceniają je potencjalni wyborcy Nowoczesnej i PO. Sympatycy ruchu Pawła Kukiza są pod tym względem dość podzieleni, częściej jednak krytykują je niż chwala.

Tabela 8

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce		
	Zadowoleni	Niezadowoleni	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS (wraz z SP i PR)	61	29	10
Kukiz'15	44	53	3
PO	33	63	4
Nowoczesna	26	70	4
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	34	46	20
Niezamierzający głosować	23	59	19

Tabela 7

Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce	Wskaźniki respondentów według terminów badań																																							
	1993		1995			1996	1997		1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	2009	2010	2011		2013		2014		2015		2016
	XI	V	X	XI	X	V	III	XII	IV	X	XI	III	III	VII	V	XI	IX/X	XI	II	XI	IV	V	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	IV	XI	I						
w procentach																																								
Zadowoleni	36	24	30	44	40	41	28	35	27	37	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30	31	32	46	43	42	43	45	47	35	49	50	47	43	39						
Niezadowoleni	52	67	58	47	50	46	62	56	64	51	53	64	67	71	68	63	58	56	46	58	59	54	42	47	49	50	41	47	58	41	39	44	49	50						
Trudno powiedzieć	12	9	12	9	10	13	10	9	9	12	14	12	11	9	11	12	10	10	14	12	10	14	10	9	7	14	6	7	10	11	9	8	11							

Stosunkowo najlepiej funkcjonowanie demokracji w Polsce oceniają badani najbardziej zaangażowani w praktyki religijne oraz identyfikujący się z prawicą. Relatywnie wyższy niż w innych grupach poziom zadowolenia obserwujemy również wśród osób w wieku od 45 do 54 lat, mieszkańców największych aglomeracji, ankietowanych uzyskujących dochody *per capita* w granicach od 650 do 999 oraz od 1400 do 1999 złotych. Z kolei pod względem niezadowolenia wyróżniają się przede wszystkim badani nieuczestniczący w praktykach religijnych lub biorący w nich udział sporadycznie, deklarujący lewicowe lub centrowe poglądy polityczne, a ponadto młodszy respondenci, w wieku od 25 do 34 lat, najlepiej wykształceni, zarówno uzyskujący najwyższe dochody *per capita*, jak i źle sytuowani.

Można zauważyć, że o ile zadowolenie z funkcjonowania demokracji w Polsce wyraźnie sprzyja przekonaniu, że ma ona przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów, o tyle nie ma to istotnego przełożenia na dezaprobatę rozwiązań niedemokratycznych i deklarowany brak obojętności wobec tego, jaki system polityczny obowiązuje w naszym kraju – obie te postawy wydają się być względnie niezależne od oceny jakości polskiej demokracji.

Tabela 9

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że:	Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce*	
	Zadowoleni	Niezadowoleni
	w procentach	
– demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów		
Zgadzam się	83	66
Nie zgadzam się	10	26
Trudno powiedzieć	7	8
– dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne		
Zgadzam się	31	28
Nie zgadzam się	64	67
Trudno powiedzieć	4	4
– niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne		
Zgadzam się	29	33
Nie zgadzam się	57	52
Trudno powiedzieć	14	15

* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Ankietowanych poprosiliśmy ponadto o uzasadnienie ich oceny funkcjonowania demokracji stosując pytania otwarte, które umożliwiły im samodzielne sformułowanie odpowiedzi. Zadowoleni z tego, jak działa demokracja w naszym kraju, najczęściej uzasadniają swoje stanowisko gwarancjami swobód i wolności obywatelskich (32%), przede wszystkim wolności słowa, odnoszonej również do niezależności mediów, ale także – rzadziej – wolności poglądów i wyznania, możliwości demonstrowania, wolności gospodarczej rozumianej m.in. jako dostępność produktów i usług, a ponadto nietykalności osobistej oraz swobody podróżowania i zmiany miejsca zamieszkania. Mniej więcej jedna piąta (21%) uzasadnia swoją opinię rolą obywateli w życiu politycznym kraju i ich wpływem na sprawy publiczne, w tym również dostępnością instytucji wolnych wyborów, za pośrednictwem których dochodzi do wymiany przedstawicieli niespełniających oczekiwań. W podobnym tonie wypowiada się 7% badanych, którzy pozytywną ocenę demokracji motywują wygraną Prawa i Sprawiedliwości w wyborach parlamentarnych, aprobatą obecnego rządu i prezydentury Andrzeja Dudy, „dobrą zmianą” w polityce, a także utratą władzy przez Platformę Obywatelską. Ośmiu na stu (8%) mówi o dobrej jakości życia ludzi w demokratycznym kraju, mniej (2%) – o dostępności i sprawnym funkcjonowaniu systemu opieki zdrowotnej, edukacji czy też zabezpieczenia społecznego, a zupełnie nieliczni (1%) – o sprawiedliwości społecznej rozumianej głównie jako ograniczanie przez państwo rozwarstwienia, zapobieganie ubóstwu. Stosunkowo nieliczni pozytywną ocenę demokracji uzasadniają argumentami o sprawnie funkcjonującym państwie i jego instytucjach (4%), rządach prawa (2%), jak również transparentności państwa i łatwym dostępie do informacji (1%). Zupełnie sporadycznie zadowolenie z działania demokracji w Polsce motywuje się tym, że w jej ramach udaje się doprowadzić do konsensusu i zgody między różnymi grupami (1%), lub tym, że wiąże się ona z tolerancją różnych poglądów i postaw oraz ochroną praw mniejszości (mniej niż 0,5%).

		CBOS
Dlaczego jest Pan(i) zadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?		N=410
Wolność, w tym:		32%
– wolność słowa, brak cenzury		19%
– wolność zgromadzeń, demonstracji		4%
– wolność osobista, nietykalność		4%
– wolność przekonań, wyznania, sumienia		3%
– wolność gospodarcza, wolny rynek		3%
Wpływ na politykę, w tym:		21%
– wolne wybory, możliwość wymiany przedstawicieli		13%
– obywatele mają wpływ na sprawy kraju, rządzą		10%
– pluralizm, różnorodność partii politycznych		1%
Dobra jakość życia obywateli; sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku		8%
Zadowolenie z tego, że rządzi PiS i/lub tego, że PO straciło władzę		7%
Sprawnie funkcjonujące państwo i jego instytucje, porządek, bezpieczeństwo		4%
Rządy prawa		2%
Dostępność systemu edukacji, opieki zdrowotnej, systemu zabezpieczenia społecznego		2%
Demokracja jest wartością sama w sobie, nie ma nic lepszego		2%
Transparentność państwa, dostęp do informacji		1%
Sprawiedliwość, ograniczanie nierówności, ubóstwa		1%
Dążenie do konsensusu, zgody		1%
Tolerancja, ochrona praw mniejszości		< 0,5%
Ogólniki i tautologie lub wypowiedzi niezrozumiałe; inne		12%
Trudno powiedzieć / odmowa odpowiedzi		18%

Odsetki nie sumują się do stu, ponieważ ankietowani mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Badani, którzy krytykują sposób funkcjonowania demokracji w Polsce, w największym stopniu (24%) uzasadniają swoją ocenę niezadowoleniem z obecnej sytuacji politycznej w kraju, tj. przede wszystkim niezadowoleniem z rządów Prawa i Sprawiedliwości, prezydentury Andrzeja Dudy czy stylu pracy legislacyjnej nowego Sejmu. Rządziej w tym kontekście wymieniane są konkretne sprawy, jak spór o obsadę i zaprzysiężenie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, łamanie konstytucji i nieprzestrzeganie innych fundamentalnych zasad organizacji państwa, np. trójpodziału władzy, a ponadto „zawłaszczanie” różnych instytucji – wśród których wyróżniano na ogół media publiczne, wyrażając obawy o utratę przez nie niezależności. Marginalnie (1%) w tym kontekście pojawiają się głosy krytykujące działania obecnej opozycji lub okres rządów Platformy Obywatelskiej. W przypadku jednej

siódmej (15%) negatywna ocena polskiej demokracji wynika z braku zaufania do klasy politycznej jako całości, przekonania, że politycy realizują własne cele, a nie interesy obywateli, nie dotrzymują obietnic wyborczych i nie mają szacunku do wyborców. Ponadto 2% ankietowanych przypisuje politykom czy też, szerzej, sferze publicznej, zjawisko korupcji i inne patologie. Blisko jedna dziesiąta (9%) motywuje krytykę demokracji tym, że w polityce trwają nieustanne spory i konflikty, które nie prowadzą do konsensusu i nie umożliwiają podejmowania decyzji, a także brakiem ciągłości, czyli tym, że kolejne rządy negują dokonania poprzedników lub nawet z pewnych rozwiązań się wycofują. Część respondentów (7%) wspomina też o braku wpływu obywateli na sprawy publiczne oraz – w pewnym stopniu mogącej z tego wynikać – niewielkiej aktywności obywatelskiej w Polsce. Wyrażane są także opinie, że w ramach demokracji nie respektuje się woli obywateli, ponieważ, po pierwsze, wybory nie są uczciwe lub też system wyborczy jest niewłaściwie skonstruowany, przez co nie oddaje rzeczywistych preferencji (3%), a po drugie, że polityka opiera się na układach, znajomościach, grupach interesu i to one, a nie obywatele, są siłami sprawczymi rządzącymi krajem (3%). Niemal jedna dziesiąta krytyków demokracji (9%) porusza problem złej sytuacji materialnej ludzi w Polsce, biedy, niskich zarobków, bezrobocia oraz braku mieszkań. Ponadto 3% respondentów jest niezadowolonych z tego, jak realizowane są pewne świadczenia i usługi państwa na rzecz obywateli, np. opieka zdrowotna, edukacja, polityka społeczna, w tym polityka prorodzinna. Tyle samo (3%) uzasadnia swoją ocenę brakiem sprawiedliwości, nierównościami i rozbieżnościami w egzekwowaniu prawa w przypadku biednych i bogatych. Również trzech na stu (3%) ma zastrzeżenia do przestrzegania prawa; mówi się tu zarówno o braku poszanowania prawa w Polsce, jak i jego łamaniu ogólnie i w odniesieniu do konkretnych grup, np. pracowników. Nieznacznie mniej (2%) wskazuje na brak w Polsce dobrego prawa, a przy tym na nieudolnie funkcjonujące instytucje wymiaru sprawiedliwości i prokuraturę. Ankietowani wymieniali również takie deficyty polskiej demokracji jak brak stabilizacji w kraju, chaos (4%), naruszenia wolności słowa lub jej brak (2%), problemy natury gospodarczej – z jednej strony przekonanie o nadmiarze wolnego rynku, z drugiej zaś o jego braku lub zbytym ograniczeniu (1%). Spory odsetek badanych argumentuje niezadowolenie z demokracji w sposób dość ogólny: część (6%) wskazuje na to, że demokracja w naszym kraju jest zagrożona i, ogólnie, działa gorzej, jest słabiej ugruntowana niż w innych krajach Unii Europejskiej, niemal tyle samo (5%) twierdzi, że w Polsce tak naprawdę nie ma demokracji, a minimalnie mniejsza grupa (3%) mówi, bez podawania konkretnych przykładów, o pogorszeniu sytuacji w kraju i „cofaniu się w rozwoju”.

Dlaczego jest Pan(i) niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?

N=532

Niezadowolenie z obecnej sytuacji politycznej, w tym:	24%
– niezadowolenie z rządów PiS, prezydentury Andrzeja Dudy	18%
– spór o Trybunał Konstytucyjny	4%
– łamanie konstytucji, nieprzestrzeganie zasady trójpodziału władzy	4%
– utrata niezależności przez media publiczne, ustawa medialna	3%
– zawłaszczanie instytucji publicznych przez rządzących	2%
Brak zaufania do polityków, negatywna ocena ich pracy	15%
Konflikty i kłótnie w polityce, brak ciągłości	9%
Zła sytuacja materialna ludzi, bieda, niskie zarobki, bezrobocie, brak mieszkań	9%
Obywatele nie mają wpływu na sprawy kraju; brak aktywności obywatelskiej	7%
Chaos, bałagan, brak stabilizacji, samowola	4%
Rządzą układy, znajomości, grupy interesu, osoby powiązane z poprzednim systemem	3%
Problemy z funkcjonowaniem systemu opieki zdrowotnej, edukacji, zła polityka społeczna	3%
Brak poszanowania dla prawa, łamanie prawa, naruszenia praw obywatelskich, pracowniczych	3%
Brak sprawiedliwości, nierówności, różne prawa dla biednych i bogatych, rozwarstwienie	3%
Krytyka systemu wyborczego; wybory nie są uczciwe, ich wynik nie jest wiarygodny	3%
Korupcja i inne patologie w sferze publicznej	2%
Złe funkcjonowanie sądów i prokuratury; brak dobrego prawa	2%
Zagrożenie wolności słowa; brak wolności słowa, cenzura	2%
Problemy administracji, przerost biurokracji; trudności w załatwieniu czegoś w urzędzie	1%
Niezadowolenie z rządów PO i negatywny odbiór obecnej opozycji	1%
Dysfunkcje gospodarki; z jednej strony przekonanie o braku wolnego rynku, z drugiej – o nadmiarze	1%
Bezwład, brak działania, brak zmian	< 0,5%
Demokracja w Polsce jest zagrożona; demokracja w Polsce działa gorzej niż w innych krajach UE	6%
W Polsce nie ma demokracji	5%
Jest źle, sytuacja zmierza w złym kierunku, cofamy się w rozwoju	3%
Ogólniki i tautologie lub wypowiedzi niezrozumiałe; inne	6%
Trudno powiedzieć / odmowa odpowiedzi	9%

Odsetki nie sumują się do stu, ponieważ ankietowani mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Przez dwa miesiące od poprzedniego badania nastąpiły pewne zmiany w sposobie postrzegania demokracji przez Polaków. Oceny sposobu jej funkcjonowania w naszym kraju są wprawdzie tylko minimalnie gorsze niż w listopadzie ubiegłego roku, jednak od ostatnich wyborów parlamentarnych niezadowoleni z jakości demokracji w Polsce zaczęli przeważać nad zadowolonymi i w styczniu ta przewaga jeszcze się powiększyła. Z drugiej strony obserwujemy umacnianie się rangi demokracji jako pewnego rodzaju wartości politycznej. Obecnie, obok nasilania się krytyki funkcjonowania demokracji w Polsce, notujemy również wzrost popularności postaw prodemokratycznych: przekonania, że demokracja ma przewagę nad innymi formami rządów, oraz krytycznego stosunku wobec dopuszczalności rządów niedemokratycznych, czemu towarzyszy dodatkowo wyraźny spadek poziomu alienacji politycznej obywateli, wyrażającej się w obojętności wobec tego, jaki system polityczny obowiązuje w kraju.

Opracował
Michał FELIKSIAK

A N E K S

Tabela 1

		Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		70	18	12	1062
Płeć	Mężczyźni	74	19	7	504
	Kobiety	66	17	17	558
Wiek	18–24 lata	66	28	6	109
	25–34	65	23	12	203
	35–44	76	15	9	193
	45–54	76	16	9	156
	55–64	68	18	14	187
	65 lat i więcej	68	11	21	213
Miejsce zamieszkania	Wieś	61	22	17	424
	Miasto do 19 999	68	19	13	109
	20 000 – 99 999	74	15	11	221
	100 000 – 499 999	76	13	10	172
	500 000 i więcej mieszk.	82	15	3	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	61	18	22	214
	Zasadnicze zawodowe	63	22	15	260
	Średnie	71	18	11	321
	Wyższe	82	14	4	266
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	81	17	1	127
	Średni personel, technicy	71	21	8	37
	Pracownicy adm.-biurowi	68	16	16	72
	Pracownicy usług	74	23	3	72
	Robotnicy wykwalifikowani	70	20	10	108
	Robotnicy niewykwalifik.	63	19	18	48
	Rolnicy	57	22	20	53
	Pracujący na własny rach.	74	23	3	57
	Bezrobotni	70	15	15	54
	Emeryci	71	12	17	227
	Renciści	65	11	24	66
	Uczniowie i studenci	65	28	8	62
	Gospodynie domowe i inni	61	22	17	80
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	78	17	5
spółce właścicieli prywatnych i państwa		75	13	12	92
sekt. pryw. poza rolnict.		68	24	8	274
prywatnym gosp. rolnym		63	20	17	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	61	17	22	121
	Od 650 do 999 zł	65	22	13	163
	Od 1000 do 1399 zł	71	16	13	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	79	14	7	116
	2000 zł i więcej	81	13	6	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	58	18	24	113
	Średnie	67	18	15	399
	Dobre	74	18	8	550
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	81	9	10	45
	Raz w tygodniu	67	19	14	496
	1–2 razy w miesiącu	66	18	16	147
	Kilka razy w roku	73	16	10	205
	W ogóle nie uczestniczy	73	19	8	167
Poglądy polityczne	Lewica	82	16	3	141
	Centrum	69	19	12	253
	Prawica	79	16	5	371
	Trudno powiedzieć	53	20	27	296

Tabela 2

		Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		30	50	20	1060
Płeć	Mężczyźni	36	50	14	504
	Kobiety	25	50	25	557
Wiek	18–24 lata	44	52	4	109
	25–34	26	53	21	203
	35–44	32	50	17	192
	45–54	26	55	19	156
	55–64	32	49	19	187
	65 lat i więcej	28	44	28	213
Miejsce zamieszkania	Wieś	30	45	24	423
	Miasto do 19 999	24	52	23	109
	20 000 – 99 999	36	45	19	221
	100 000 – 499 999	28	57	15	172
	500 000 i więcej mieszk.	28	64	8	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	33	36	31	214
	Zasadnicze zawodowe	32	43	26	259
	Średnie	29	54	17	321
	Wyższe	28	65	7	266
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	34	63	3	127
	Średni personel, technicy	30	59	11	37
	Pracownicy adm.-biurowi	25	61	14	72
	Pracownicy usług	33	55	12	72
	Robotnicy wykwalifikowani	32	47	21	108
	Robotnicy niewykwalifik.	30	44	25	48
	Rolnicy	29	47	24	53
	Pracujący na własny rach.	22	63	15	55
	Bezrobotni	21	50	29	54
	Emeryci	29	46	26	227
	Renciści	40	30	30	66
	Uczniowie i studenci	51	45	4	62
Gospodynie domowe i inni	18	48	34	80	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	25	66	9	151
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	57	9	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	51	17	272
	prywatnym gosp. rolnym	29	51	20	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	29	40	32	121
	Od 650 do 999 zł	36	41	23	163
	Od 1000 do 1399 zł	31	50	19	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	35	56	9	116
	2000 zł i więcej	29	63	8	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	35	33	32	113
	Średnie	32	46	22	399
	Dobre	28	57	15	548
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	35	50	16	45
	Raz w tygodniu	30	47	23	495
	1–2 razy w miesiącu	30	46	24	147
	Kilka razy w roku	32	53	15	205
	W ogóle nie uczestniczy	29	60	11	167
Poglądy polityczne	Lewica	31	60	9	141
	Centrum	28	52	20	253
	Prawica	36	54	10	371
	Trudno powiedzieć	24	40	36	295

Tabela 3

		Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne, czy niedemokratyczne			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		29	62	9	1060
Płeć	Mężczyźni	29	65	6	502
	Kobiety	29	60	11	558
Wiek	18-24 lata	29	68	3	109
	25-34	23	68	9	203
	35-44	26	65	9	193
	45-54	29	64	8	156
	55-64	31	61	8	186
	65 lat i więcej	37	53	11	213
Miejsce zamieszkania	Wieś	33	56	10	424
	Miasto do 19 999	24	69	7	109
	20 000 – 99 999	31	60	9	220
	100 000 – 499 999	29	64	7	172
	500 000 i więcej mieszk.	18	79	3	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	40	49	11	214
	Zasadnicze zawodowe	35	51	14	259
	Średnie	29	65	6	321
	Wyższe	16	81	3	265
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	82	2	126
	Średni personel, technicy	25	71	4	37
	Pracownicy adm.-biurowi	18	72	10	72
	Pracownicy usług	34	63	3	72
	Robotnicy wykwalifikowani	26	64	10	108
	Robotnicy niewykwalifik.	32	58	10	48
	Rolnicy	35	51	14	53
	Pracujący na własny rach.	21	68	11	57
	Bezrobotni	31	62	7	54
	Emeryci	36	56	7	226
	Renciści	40	41	19	66
	Uczniowie i studenci	25	70	4	62
	Gospodynie domowe i inni	34	54	13	80
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	19	76	5	150
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	26	69	5	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	26	66	8	274
	prywatnym gosp. rolnym	33	54	13	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	38	51	11	121
	Od 650 do 999 zł	32	58	10	163
	Od 1000 do 1399 zł	34	58	8	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	35	61	3	115
	2000 zł i więcej	19	77	4	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	38	47	15	113
	Średnie	34	56	10	398
	Dobre	24	70	6	549
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	40	52	7	44
	Raz w tygodniu	34	57	9	496
	1-2 razy w miesiącu	29	60	10	146
	Kilka razy w roku	23	70	7	205
	W ogóle nie uczestniczy	21	75	4	167
Poglądy polityczne	Lewica	25	71	4	141
	Centrum	25	66	9	253
	Prawica	26	71	3	370
	Trudno powiedzieć	39	45	17	295

Tabela 4

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?			Liczba osób
		Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		39	50	11	1061
Płeć	Mężczyźni	41	51	8	504
	Kobiety	37	49	14	557
Wiek	18–24 lata	43	49	8	109
	25–34	29	59	12	203
	35–44	38	48	14	193
	45–54	48	44	8	155
	55–64	39	52	9	187
	65 lat i więcej	39	48	13	213
Miejsce zamieszkania	Wieś	36	50	14	423
	Miasto do 19 999	37	52	10	109
	20 000 – 99 999	37	54	9	221
	100 000 – 499 999	43	45	12	172
	500 000 i więcej mieszk.	45	50	5	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	37	46	17	214
	Zasadnicze zawodowe	38	50	12	260
	Średnie	40	48	11	321
	Wyższe	39	55	6	266
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	39	56	5	127
	Średni personel, technicy	41	45	14	37
	Pracownicy adm.-biurowi	40	46	15	72
	Pracownicy usług	48	42	10	72
	Robotnicy wykwalifikowani	33	52	15	108
	Robotnicy niewykwalifik.	34	49	17	48
	Rolnicy	49	41	10	53
	Pracujący na własny rach.	29	58	13	57
	Bezrobotni	26	70	4	53
	Emeryci	41	48	12	227
	Renciści	36	47	17	66
	Uczniowie i studenci	48	47	6	62
	Gospodynie domowe i inni	36	52	13	80
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	45	45	9	151
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	49	16	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	34	53	12	274
	prywatnym gosp. rolnym	47	44	9	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	40	46	14	121
	Od 650 do 999 zł	45	44	11	163
	Od 1000 do 1399 zł	38	51	11	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	47	46	8	116
	2000 zł i więcej	37	55	9	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	30	57	13	113
	Średnie	35	51	14	398
	Dobre	43	48	9	550
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	67	26	8	45
	Raz w tygodniu	42	46	11	496
	1–2 razy w miesiącu	37	49	14	147
	Kilka razy w roku	30	57	13	205
	W ogóle nie uczestniczy	32	61	7	167
Poglądy polityczne	Lewica	34	63	4	141
	Centrum	32	56	12	253
	Prawica	56	38	6	371
	Trudno powiedzieć	25	54	21	296